

לימוד תורה בחבורה

ימי הספירה – ימי השגת דרכי קנין התורה

מקובל בידינו מרבתינו (מהר"ל תפארת ישראל פרק כה; חכמה ומוסר ח"א מאמר רלו), שמ"ט יום של ימי הספירה מכוונים כנגד מ"ח דברים שהתורה ניקנית בהם השנויים בברייתא דקנין תורה (אבות פרק ו משנה ו)^ג. אמנם צריכים לדעת, שאף שפירוש מה ששנינו בריש קידושין ש"האשה נקנית בשלש דרכים" היינו אחד מן השלש, אבל מה ששנינו ש"התורה ניקנית במ"ח דרכים" היינו דוקא כל המ"ח ביחד, ואם יחסר אחד מהם, אינו יכול לזכות בקנין התורה בשלמות.

בני חבורה משלימים זה את זה

אולם מצינו קולא גדולה בדברי הגר"א, שכתב בפירושו על 'אשת חיל' (משלי

לא, כט):

שכשאדם זוכה למ"ח דברים שהתורה נקנית נקרא 'אשת חיל' (-'חיל' גימטריא מ"ח). אבל לא כל אדם זוכה לכולם, אבל זה מעט וזה מעט. וזהו שאמר 'רבות בנות' ביחד 'עשו חיל', 'ואת' שזכית לכל המ"ח כמו שפירשנו שנקראת 'אשת חיל' הוא יותר מעולה מכולם שזכו רק ביחד למ"ח דברים הנ"ל.

ומשמע מדברי הגר"א, שחבורה שלכל יחיד ויחיד שבה יש מקצת מן המ"ח דברים, וביחד יש להם כל המ"ח, על ידי זה נחשב שיש לכל אחד מהם כל המ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, וזוכים לקנין תורה.

אמנם דבר זה גופא צריך ביאור. שהנה זה שהתורה נקנית במ"ח דברים, ביאר המהר"ל שהוא משום שהתורה היא דבר רוחני (עיין נתיבות עולם נתיב התורה פרק ו), ומבואר ברמח"ל (דרך ה' חלק ד פרק ב) שהתורה היא מעין מציאותו ית'. ובאמת אי אפשר לאדם החומרי להשיגה, רק על ידי שמשתלם במ"ח דברים אלו נתהפך לאדם אחר הראוי לידבק בשכינה, וכבר האריך ביסוד זה בספר חכמה ומוסר (חלק א מאמר 'מדושני עונג' עמ' תכז). ואם כן צריך ביאור כיצד אפשר לצרף מעלותיהם של כמה אנשים יחדיו,

ג. ועיין בדבריהם אופנים שונים כנגד מה מכוון היום הנוסף.

הלא לכל אחד בפני עצמו חסר חלק מהקנינים והוא נשאר בחומריותו, ואיך יזכה בקנין התורה.

ונראה לומר בביאור דברי הגר"א, שמעלת הצירוף שייכת דוקא בחבורה הלומדת ביחד, שאינה רק קיבוץ של יחידים שבמקרה נזדמנו לבית מדרש אחד, אלא היא חפצא של חבורה, שהתורה שנלמדת בה היא על ידי כולם ביחד, וכל אחד מבני החבורה משפיע על חבריו וגם מושפע ממנו, ולכן אפשר שיתקיימו המ"ח דברים שהתורה נקנית בהם על ידי צירופם ביחד. כי בשעה ששוררת האחדות בין בני החבורה, הם נעשים כאיש אחד בלב אחד, ומועילה מעלתו של אחד לגבי חבריו, וזו מעלת הכלל.

וכעין זה ראיתי בכוזרי (מאמר ג אות יט) בביאור מעלת תפילה בצבור, כי על ידי שאחד מהצבור מתפלל בכוונה הוא מעלה את תפילתם של כל המתפללים אתו. ונראה דגם שם הגדר הוא כנ"ל, שכיון שבאים ביחד וכל אחד מתפלל בעד חבריו ומשתתף בצערו, לכן מועילה כוונתו של אחד מאנשי הצבור לכל הכלל כולו.

אלף נכנסים ואחד יוצא

על פי יסוד זה נוכל לעמוד על עומק כוונת חז"ל במדרש (ויקרא רבה ב, א):

"הבן יקיר לי אפרים" (ירמיה לא, יט), ביוקר ישראל עומדים לי. בנוהג שבעולם, אלף בני אדם נכנסים למקרא, יוצא מהם מאה. מאה נכנסים למשנה, יוצאים מהם י', ואחד לתלמוד, הדא הוא דכתיב (קהלת ז, כח) "אדם אחד מאלף מצאתי".

ולכאורה קשה, אם רק אחד יוצא לתלמוד, אם כן לאיזו תכלית נכנסו כל השאר. וכן כל יחיד ויחיד ישאל לעצמו, למה אני נכנס לבית המדרש, הלא התקוה שאזכה להיות אותו אחד מאלף היוצא לתלמוד הוא מעט מזעיר, ולמה אטרח לדחוק את עצמי לכותלי בית המדרש. אמנם ראיתי בספרו של הגר"א פאם זצ"ל (מורה צדק עמ' רלא), כי ביאור הדברים הוא, שהאחד היוצא להוראה הוא מכח כל האלף שנכנסים, כי אינו מגיע למעלתו על ידי עצמו, אלא הוא הפרי של כל הישיבה כולה, רבותיו וחבריו ותלמידיו, נמצא כי כל האלף משתתפים בגידולו והצלחתו.

חבל על בן עזאי שלא שימש את רבי ישמעאל

בדרך זה יש לבאר את מאמרו של בן עזאי על עצמו (חולין עא, ב) "חבל על בן עזאי שלא שימש את רבי ישמעאל", ופירש רש"י, הפסד וחבלה היא בעולם, תלמיד ותיק כמותי אני בן עזאי שלא שמשתי את רבי ישמעאל, עכ"ל. ולכאורה קשה, הרי במקום

אחר (בכורות נח, א) אמר בן עזאי "כל חכמי ישראל דומין עלי כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה" [- הוא רבי עקיבא. רש"י, ועיין תוספות], נמצא שאף רבי ישמעאל היה דומה עליו כקליפת השום, ולמה אמר שחבל לעולם שלא שימש את רבי ישמעאל. ועוד, אפילו אם נאמר שבן עזאי היה יכול ללמוד תורה מרבי ישמעאל והיה הפסד לבן עזאי שלא קיבל ממנו, למה יש הפסד לעולם שלא עשה כן, הלא לעולם יש בין את בן עזאי ובין את רבי ישמעאל, ומה הפסיד העולם.

אמנם נראה לבאר על פי דרכנו, שאף שבן עזאי היה גדול מרבי ישמעאל, מכל מקום הכיר בן עזאי שיש לרבי ישמעאל מעלה בחכמתו, שהוא עצמו לא זכה לה, וידע שאילו היה משמש את רבי ישמעאל, היה קונה מעלה זו והיה מתגדל בעצמותו ועולה למדרגה גדולה יותר. ולכן הפסד הוא לכל העולם שלא זכו לבן עזאי באותה דרגה נעלה שהיה מגיע לה אילו שימש את רבי ישמעאל.

הרי למדנו שאף חכם שהוא כקליפת השום כלפי חברו, מכל מקום חברו יכול ללמוד ממנו ותשתנה מעלת חכמתו לגמרי, עד כדי שהפסד לכל העולם מה שחסרה לו מעלה זו. כי כך קבע הקב"ה את דרכי קניית התורה, שכל אחד ילמד מחברו וגם מן הקטן ממנו, ודוקא על ידי כך תצא חכמתו מן הכח אל הפועל. וזהו ביאור מה שאמר רבי חנינא (תענית ז, א) "הרבה למדתי מרבותי, ומחברי יותר מרבותי, ומתלמידי יותר מכולן", כי אי אפשר להצליח אלא על ידי סיוע מאחרים. ומעשים שבכל יום ששני חברים משוחחים בלימוד, ולמרות שאחד מהם חכמתו מרובה מחברו, מכל מקום חברו מקשה איזה קושיא שמעוררת אותו להבנה חדשה בכל הסוגיא.

בן תורה העומד על הכרה זו, שכל הצלחתו ועלייתו בלימוד לא באה מכח עצמו בלבד, אלא מכח כל הצבור, אזי תשתנה כל גישתו אל אחרים, וישמח לפלפל עמהם בלימוד, ולימודו יהיה בשותפות עם כל בני חבורתו. ואז תועיל לו מעלתם של אחרים להשלים את המ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, כי כולם לומדים כאחד וקונים את התורה ביחד.

ולכן מוטלת עלינו חובה כפולה להתרחק מן הגאווה, כי היא המפסיד הגדול מהלימוד בחבורה. מי שמחשיב רק את עצמו ומבטל את מעלת האחרים, לא יכיר כי מקור כל הצלחתו הוא רק הצבור שבו הוא נמצא, ולא יזכה לקנין התורה הבא מכח השתתפות כל החבורה. בימי הספירה, שהם ימי ההכנה לקבלת התורה, עלינו להתחזק בזה כדי שנזכה לקבלת התורה באמת.

